

WIE WAS

Dit jaar is het 50 jaar geleden dat Henk Sneevliet door de nazi's werd geëxecuteerd.

Henk Sneevliet, de nederlandse revolutionair socialist die in Azië en in Europa belangrijke activiteiten ontplooidde, was meer een mens van actie en van organisatie dan een theoretikus. Drie periodes vertegenwoordigen zijn belangrijkste bijdragen: in Indonesië 1913-1918, in China in de jaren 1921-1923 en in Nederland 1929-1942. De beide eerste periodes zijn waarschijnlijk het minst bekend; ten onrechte, gezien Sneevliet's inzet en de betekenis voor de arbeidersbeweging in beide landen.

Sneevliet werd geboren op 13 mei 1883 in Rotterdam. Hij groeide op in Den Bosch. Zijn ouders waren katholiek: vader Sneevliet was eerst sigarenmaker, later gevangengevangener. Armoede was troef. Met steun van buiten de familie kon Henk naar de HBS. Op zeventienjarige leeftijd kwam Sneevliet in dienst van de Staatsspoorwegen, eerst met standplaats Zutphen, vanaf 1901 in Zwolle.

In 1902 werd Sneevliet lid van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP). Zijn onmiskenbaar sprekers- en organisatietalent bracht Henk Sneevliet al jong, in 1906, in het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, kortweg de N.V. Hij werd op 27-jarige leeftijd voorzitter van de N.V. Kort daarop brak een grote internationale zeeliedenstaking uit. De solidariteit daarmee gold voor Sneevliet als hoogste gebod, hoger dan de enge organisatiebelangen van NVV en SDAP.

In 1912 trad hij uit de SDAP. Daarop opende de SDAP de aanval op de linkse leiding van de N.V. Uiteinde-

lijk werd Sneevliet met een aantal medestanders geroeyd uit de bond. De conflicten in de vakbeweging dwongen hem in 1912-1913 naar nieuwe bestaansmiddelen uit te zien. Als links sociaal-demokraat en als radikaal in de vakbeweging waren die middelen in Nederland voor Sneevliet niet meer voor handen. Dat bepaalde zijn gedwongen keus voor een verblijf in Indonesië.

Indonesië De praktikus Sneevliet kon daar moeilijk stil zitten. De socialisten in Indonesië waren nog ongeorganiseerd. Een kleine vakbeweging bestond onder het spoorwegpersoneel. Het was vooral aan Sneevliet te danken dat de ISDV, de Indiese Sociaal-demokratiese Vereniging werd opgericht. Ook in de vakbeweging bleek zijn bijdrage van grote betekenis. Onder zijn invloed richtte de spoorwegbond zich op de indonesiese arbeiders. De ISDV werkte samen met nationalistiese stromingen. Daarbij werd door Sneevliet de verwevenheid van klassenstrijd en nationale onderdrukking naar voren gehaald.

In de loop van de jaren 1916-1918 ontwikkelde de ISDV zich tot een strijdbare socialistiese organisatie, met een actieve rol in de massa-organisaties zowel op vakbonds- als op nationalisties terrein. Een steeds groter deel van de leden bestond uit indonesiërs. Vooral door het werk van de spoorwegbond en in de plaatselijke groepen van de nationalistiese Sarekat Islam kreeg de ISDV deze massa-aanhang. In 1920 zou de ISDV haar naam veranderen in PKI: de Kommunistiese Partij van Indonesië.

De Russiese Revolutie had zoals in heel Azië ook in Indonesië enorme weerklank. Sneevliet werd wegens zijn propaganda voor de Russiese Revolutie gebroodroofd en tenslotte eind 1918 Indonesië uitgezet.

Sneevliet's oriëntering in Indonesië bestond uit een combinatie van vier elementen. In de eerste plaats een oprecht respect voor de indonesiese militanten, in vakbeweging en nationale beweging. Dat ging samen met het bewustzijn dat een europeaan nooit zou kunnen doen wat de

indonesiërs zelf konden. In de tweede plaats zag Sneevliet de betekenis van de nationalistiese beweging, niet los van, maar juist verbonden met de arbeidersstrijd. In de derde plaats werkte Sneevliet krachtig aan de uitbouw van een socialistiese partij met massa-aanhang. In de vierde plaats was Sneevliet voor alles een vakbondspropagandist, die de spoorwegbond enorm wist uit te bouwen.

We moeten Sneevliet zien als de grondlegger van de PKI en van de politiek die de kommunisten in Indonesië voor het eerst massa-aanhang heeft gegeven.

China Op grond van zijn indonesiese ervaring maakte Sneevliet op het Tweede Komintern-kongres deel uit van de koloniale commissie. Kort daarop werd hem gevraagd als Komintern-vertegenwoordiger naar China te gaan.

Sneevliet's invloed op de chinese kommunistiese partij is zeer groot geweest. Hij was bij het oprichtingskongres in 1921 aanwezig en lanceerde in 1922 het idee om in de Kwomintang (KMT), de nationalistiese partij van Sun Yatsen te gaan werken. Uit het rapport dat hij in 1922 voor de Komintern schreef blijkt zeer duidelijk dat hij als beweging meer zag in de KMT dan in de kleine CCP. In elk geval zag Sneevliet de KMT niet als een zonder meer burgerlijke partij. Daarbij had hij gewichtige argumenten aan zijn kant.

Tijdens Sneevliet's verblijf in Europa in de zomer van

Vervolg op pagina 27

1922 liet de CCP haar eerdere sektarische houding tegenover de KMT varen. Maar op de bijeenkomst van het Chinese Centraal Comité in augustus 1922 is er veel verzet tegen toetreding tot de KMT geweest. Hoewel Sneevliet op dit punt geen formeel mandaat van de Komintern had, heeft hij ongerwijfeld zijn autoriteit als Komintern-vertegenwoordiger en al zijn niet geringe energie en overtuigingskracht in stelling gebracht. Het is beslist juist om in Sneevliet niet alleen de initiator, maar ook de drijvende kracht achter de toetreding tot de KMT te zien.

Verschillende benaderingen van deze toetreding zijn ook in revolutionair-marxistische hoek naar voren gebracht. Je moet dit vraagstuk in zijn context in 1922-1923 plaatsen. Daarin spelen de zwakte van de CCP en de aantrekkingskracht van de KMT op brede proletarische en half-proletarische lagen in Zuid China een belangrijke rol. Tegelijk werd de zaak vertroebeld door de verwevenheid van Kominternbeleid en Sovjet-Rusland's buitenlandse politiek. Sneevliet hield zich in 1922-1923 ook met diplomatieke taken voor de Sovjetregering bezig. Het werkelijke probleem bij het beoordelen van Sneevliet's Chinese tactiek is dus het ontwarren van deze diplomatieke en politieke klussen. De bedoeling van Sneevliet in 1922 is wel aan te geven: door uitbouw van de KMT en een sterke linker vleugel daarin de startmoeilijkheden van de kleine CCP overwinnen. Sneevliet's project sloot nauw aan bij zijn Indonesische ervaring. Hij zag wel dat de Chinese situatie veel gekompliceerder was.

De toetreding van de CCP tot de KMT heeft in de Komintern lange tijd niet ter discussie gestaan. De ervaringen van de nederlagen van de Chinese revolutie in 1925-1927 brachten de Linkse Oppositie

eerst tot een voortdurende kritiek op de uitvoering van deze politiek en in juni 1927 tot een directe oproep tot uittreden uit de KMT. Pas in 1929 vinden we uitingen van de Linkse Oppositie dat de toetreding altijd verkeerd was geweest.

Sneevliet heeft altijd zijn oorspronkelijke bijdrage aan de tactiek van de CCP verdedigd.

Nederland In Nederland teruggekeerd werd Sneevliet in 1924 voorzitter van het Nationaal Arbeids Secretariaat (NAS), een kleine vakbond met syndikalistische inslag. Veel NAS-leden waren politieke organisatie af. Ze vonden een vakbond genoeg als het een revolutionaire bond was. Daarom wilden zulke strijdbare arbeiders ook niet in de massavakbeweging (het NVV) werken. Een deel van de leiding van het NAS had zich aan het begin van de jaren twintig bij de kommunistische partij aangesloten. De grootste vakcentrale, het sociaal-demokratische NVV, had echter vele malen meer leden.

Sneevliet brak in 1927 met de Komintern, naar aanleiding van de vakbewegingspolitiek. De NAS-bestuurders traden uit de CPN. De RSP die in 1929 het licht zag identificeerde zich openlijk met het NAS. Naast Sneevliet's aanhang sloten ook verschillende groepen rond het NAS zich aan bij de RSP, die nooit tot de kommunistische partij hadden behoord.

Al vanaf 1929 had Sneevliet niets meer gezien in de mogelijkheden de Komintern terug te winnen voor een revolutionaire politiek. In 1933 verwelkomde de RSP dan ook de konklusie van de trotskisten dat er een Vierde Internationale moest komen.

De wederzijdse vreugde duurde slechts kort. Meningsverschillen bleven op veel terreinen bestaan. Trotsky probeerde door vriendschappelijke kritiek Sneevliet tot andere gedachten over het NAS te brengen. Sneevliet's kritische

houding tegenover het NAS is toen door Trotsky verkeerd begrepen.

Een tweede onduidelijkheid werd veroorzaakt door de problemen bij de voorbereiding van een nieuwe Internationale. De Nederlandse RSP en OSP (Onafhankelijke Socialistische Partij) waren met de Duitse SAP en de trotskistische Internationale Kommunistische Liga (IKL) ondertekenaars van de 'Verklaring van Vier'. De tekst van die 'Verklaring' hield rekening met de vakbewegingspolitiek van de RSP. In 1933 deed een aktie op het marineschip 'De Zeven Provinciën' in Indonesië veel stof opwaaien. Het ging tegen verflaging van de soldij. Sneevliet verwelkomde de aktie. De RSP gaf een pamflet met een oproep tot solidariteit uit. De 'muiterij' werd met geweld beëindigd. Sneevliet werd wegens opruiing gevangen gezet. Vanuit de cel werd hij in de Kamer gekozen.

In 1935 vormden OSP en RSP samen de RSAP. De vakbewegingslijn van de RSAP was een kompromis, in de praktijk bleven nauwe banden met het NAS bestaan. De gefuseerde partij zou zich niet bij de IKL aansluiten, maar personele banden er mee hebben. Trotsky en de IKL aanvaardden dat de RSAP verbonden was met het Londens Bureau.

In 1936 ging Sneevliet een andere weg op dan Trotsky. Uitgaande van de noodzaak sterke organisaties bij de vorming van een nieuwe Internationale te betrekken, schoof hij de organisatie van een internationale konferentie voor zich uit. Het Internationaal Secretariaat (IS) van de IKL ging wel tot organisatie van een konferentie over. Sneevliet wilde wel op die konferentie overleg plegen, maar erkende het IS van de IKL niet als gezaghebbend.

Het grote probleem is eigenlijk dat Trotsky pas in juli 1936 besloot Sneevliet onder druk te zetten, en dat zonder zich vooraf van de werkelijke omstandigheden in de Nederlandse partij op de hoogte te

stellen. Wat Sneevliet betreft bestond er vanaf juli 1936 een politieke breuk met de trotskisten. In juli 1937 werd de breuk met de Beweging voor de Vierde Internationale door een partij-konferentie bevestigd.

Sneevliet raakte in 1937 zijn zetel in de Kamer kwijt. De RSAP verloor tussen 1935 en 1938 meer dan de helft van haar leden. De opkomst van het nazisme en de lange duur van de crisis had tot demoralisaties geleid. In 1938 en 1939 werd de RSAP weer aktiever. Dat leidde tot plaatselijke successen bij de organisatie van werklozen en bij de raadsverkiezingen, vooral in Rotterdam.

In de jaren 1938-1940 zette Sneevliet zijn politiek konsekwent voort. Hij bleef koortsachtig maar zonder veel succes zoeken naar andere groepen die een nieuwe Internationale wilden opbouwen. Tegelijk was Sneevliet zich bewust van de onvermijdelijkheid van de wereldoorlog. Hij bereidde stelselmatig de RSAP voor op illegaal werk.

De kern van de RSAP ging in mei 1940 ondergronds. Eindelijk was Sneevliet van het NAS 'bevrijd'. Het werk dat volgde is een grootse prestatie van Sneevliet en de zijnen geweest. Als eerste illegale partij, met gedrukt propaganda-materiaal, liet het Marx Lenin Luxemburg Front, zoals ze zich noemden, zien dat er een alternatief was voor de slapheid van de sociaaldemocratie. Ook onder linkse sociaaldemokraten konden Sneevliet en zijn vrienden nu een gehoor krijgen.

In 1942 werden Sneevliet, Dolleman en andere leiders van het MLL-front gearresteerd en door de nazis gefusilleerd.

Sneevliet's lijfspreuk: 'berani karena benar', 'dapper zijn, omdat het goed is', heeft zijn daden tot op het laatst bepaald.

Herman Pieterse